

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad vlády České republiky

METODIKA EVALUACE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE V ESI FONDECH

MANUÁL

Zpracováno pro:

Úřad vlády ČR

nábřeží Edvarda Beneše 4, 118 01 PRAHA 1

Zpracovatel:

INESAN, s.r.o.

Heřmanova 22, 170 00 PRAHA 7

Tel.: +420 220 190 597

E-mail: info@inesan.eu

www.inesan.eu

Autoři: Jana Garay, M.A.; Ing. Mgr. Jiří Remr, Ph.D., MBA; Ing Otakar Ďurďa, Helena Humňalová, MA

OBSAH

1.	O TOMTO MANUÁLU	3
1.1	UDRŽITELNÝ ROZVOJ.....	3
2.	NÁSTROJE.....	4
2.1	MATICE INDIKÁTORŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	4
2.2	ZÁZNAMOVÝ ARCH	7
2.2.1	CHARAKTERISTIKY HODNOCENÉHO PROJEKTU	11
2.2.2	PROCESNÍ A KONTEXTOVÉ UKAZATELE.....	12
2.2.3	INDIKÁTORY NČI A KRITÉRIA HODNOCENÍ.....	14
2.3	PROPOJENÍ ZÁZNAMOVÉHO ARCHU S MATICÍ	14
3.	POSTUP HODNOCENÍ	16
3.1	POSTUP PODLE METODIKY V deseti KROCÍCH	16

1. O tomto manuálu

Tento manuál popisuje metodiku pro hodnocení udržitelného rozvoje v oblasti Evropských strukturálních a investičních fondů vypracovanou Institutem evaluací a sociálních analýz (INESAN).

Metodika je určena jako praktický nástroj pro hodnotitele projektů. Hlavním cílem metodiky je sjednotit přístupy k hodnocení horizontálního principu udržitelného rozvoje, vnést do hodnocení jednotlivých projektů standardizaci a umožnit srovnatelnost prováděných hodnocení. Metodika klade důraz na systematický postup při využívání indikátorů a kritérií hodnocení a jednotný způsob prezentace výsledků vyhodnocení. Metodika je sice nástrojem pro ex-ante hodnocení projektů, využitelná je však také při plánování a realizaci podpořených projektů.

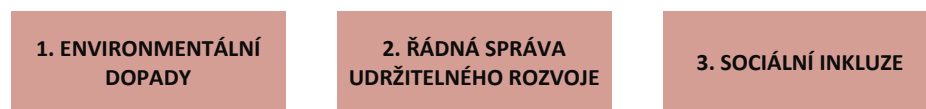
1.1 UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Udržitelný rozvoj je často považován za optimální způsob rozvoje, neboť se opírá nejen o environmentální, ale také o sociální a ekonomický pilíř.¹ Vychází přitom z přesvědčení, že ekonomicky, ekologicky a sociálně udržitelná společnost je nezbytným předpokladem prosperity a rozvoje osob i organizací. Environmentální udržitelnost přitom poukazuje na způsoby stabilizace ekosféry tak, aby mohla podporovat a chránit život, ekonomická udržitelnost je zásadní pro zajištění zdrojů a budoucích příjmů a sociální udržitelnost charakterizuje společnost, která chrání a zvyšuje kvalitu života svých členů a poskytuje záruky dodržování lidských práv.²

K hlavním problémům udržitelného rozvoje obvykle patří zhoršování kvality přírodních zdrojů (půdy, vody, lesů, fauny atd.), znečištění (vody, půdy, vzduchu atd.), úbytek přírodního prostředí a biodiverzity, rostoucí přírodní rizika včetně zhoršování skleníkového efektu, snižování kvality potravin a ohrožování zdraví spotřebitelů.³ Kromě těchto oblastí je však třeba věnovat pozornost také tomu, nakolik jednotlivé projekty odpovídají národním politikám a strategiím udržitelného rozvoje. Součástí udržitelného rozvoje je v neposlední řadě také kvantita a kvalita opatření pro zmírnění negativních efektů ovlivňujících udržitelný rozvoj a dostupnost nástrojů pro řízení environmentálních rizik.

Jednotlivé subdimenze udržitelného rozvoje použité v rámci této metodiky tedy pokrývají nejen základní oblasti problematiky životního prostředí, ale také správu životního prostředí (resp. způsoby řízení a regulace využívání a ochrany přírodních zdrojů) a oblast sociální inkluze.

Obr. 1: Jednotlivé dimenze konceptu

¹ Franklin, A. a Blyton, P. (2011). Sustainability Research: An Introduction. In Franklin, A. a Blyton, P. (Ed.), *Researching Sustainability. A guide to Social Science Methods, Practice and Engagement* (3-16). Abingdon, Oxon: Earthscan.

² Hopwood, A., Unerman, J. a Fries, J. (2010). Introduction to the Accounting for Sustainability Case Studies. In Hopwood, A., Unerman, J. a Fries, J. (Ed.), *Accounting for Sustainability. Practical Insights* (1-28). London, UK: Earthscan.

³ Punkari, M., Fuentes, M., White, P., Rajalahti, R. a Pehu, E. (2007). *Social and Environmental Sustainability of Agriculture and Rural Development Investments: A Monitoring and Evaluation Toolkit*. Agriculture and Rural Development Discussion Paper 31

<http://siteresources.worldbank.org/INTARD/Resources/ESmetoolkit.pdf>

2. Nástroje

Metodika pracuje se dvěma základními nástroji, a to s maticí ukazatelů a se záznamovým archem. Základem metodiky je matice ukazatelů, která obsahuje podrobnou operacionalizaci udržitelného rozvoje od jednotlivých dimenzí, přes subdimenze až po konkrétní kritéria a indikátory.

2.1 MATICE INDIKÁTORŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Díky rozsáhlé rešerši dostupné literatury a s pomocí řady odborných zpráv byl horizontální princip udržitelného rozvoje operacionalizován do několika dimenzí, které byly dále rozčleněny na subdimenze. Výsledek tohoto procesu shrnuje Tabulka 1.

Následně byla každá subdimenze popsána a byla doplněna o soustavu kritérií, která naznačují způsob, jak by daná subdimenze měla být hodnocena. V dalším kroku byly pro každou subdimenzi definovány indikátory a kritéria hodnotící předpokládané výsledky projektu; jednotlivá kritéria přitom mají kvalitativní i kvantitativní povahu. Přestože kvantitativní ukazatele jsou obvykle snáze hodnotitelné, z důvodu meritorní povahy udržitelného rozvoje je vhodné posuzovat tento horizontální princip také kvalitativně. V rámci této metodiky je proto kvalitativní i kvantitativní hodnocení považováno za stejně důležité a hodnotitelům se doporučuje používat oba typy kritérií.

Pro každou subdimenzi byl vypracován rozsáhlý seznam indikátorů a kritérií tak, aby bylo možné hodnotit širokou škálu projektů. Matice indikátorů a kritérií shrnuje relevantní informace v příslušných kategoriích. **Předpokládá se, že hodnotitelé si zvolí pouze ty indikátory a kritéria, která považují za relevantní** pro daný projekt, nebo že připojí své vlastní ukazatele, pokud to budou považovat za vhodné.

Tabulka 1: Struktura matice indikátorů a kritérií udržitelného rozvoje

Dimenze	Subdimenze
1. Environmentální dopady	1.1 Biodiverzita, krajina, půdy, lesy a podzemní vody
	1.2 Ovzduší, klima a čistý vzduch
	1.3 Voda a sanitace
	1.4 Odpady a nakládání s odpady
	1.5 Energetická účinnost a obnovitelné zdroje energie
2. Řádná správa udržitelného rozvoje	2.1 Národní a mezinárodní závazky vůči životnímu prostředí a zmírňování důsledků klimatických změn
3. Sociální inkluze	3.1 Inkluze znevýhodněných skupin

Záznamový arch slouží jako vodítko pro hodnocení projektu z pohledu udržitelného rozvoje. Používá se k zachycení relevantních informací a k vytvoření přehledného grafického souhrnu.

Tabulka 2 Matice indikátorů a kritérií udržitelného rozvoje – příklad

DIMENZE	SUBDIMENZE	POPIS SUBDIMENZE	KLÍČOVÉ OBLASTI	KRITÉRIA HODNOCENÍ PŘÍNOSU PROJEKTU	RELEVANTNÍ INDIKÁTORY Z NČI
<p>1. ENVIRONMENTÁLNÍ DOPADY Dopady, které může mít projekt na místní/lokální prostředí.</p>	<p>1.1 Biodiverzita, krajina, půda, lesy a podzemní vody. Ochrana a zvyšování biodiverzity v oblastech působení projektu. Prevence půdní eroze a půdní degradace. Rehabilitace znečištěné půdy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Světová biodiverzita neustále ve znepokojivé míře klesá. Hlavní obavy vycházejí z dopadu lidských aktivit a intervencí zaměřených na ekonomicko-společenský rozvoj na místní a celkovou biodiverzitu. Tyto dopady / tlaky mohou být: <ul style="list-style-type: none"> <i>fyzikální</i> (změna a fragmentace biotopů důsledkem změn ve využívání půdy), <i>chemické</i> (toxická kontaminace, acidifikace, ropné úniky, jiné znečištění), nebo <i>biologické</i> změny v populacích a struktuře živočišných a rostlinných druhů, např. prostřednictvím uvolnění exotických druhů do nového prostředí nebo komerčního využívání zdrojů volně žijících živočichů. Hlavním úkolem je zachovat nebo obnovit rozmanitost a integritu ekosystémů, druhů a genetického materiálu, a zajistit udržitelné využívání biologické rozmanitosti. K tomu je třeba posílení aktuálního stupně ochrany habitatů a druhů, odstranění jejich nezákonného využívání a obchodu, začlenění zájmu o biologickou rozmanitost do hospodářských a sektorových politik, a zvyšování povědomí o problematice u veřejnosti. Ve většině zemí světa zůstává zemědělství hlavním způsobem využívání půdy. Česká republika v tomto není výjimkou. Vliv zemědělství 	<ul style="list-style-type: none"> Míra vyhubení druhů; ohrožené druhy. Změny způsobené lidmi v přirozených habitatech. Ekologická stopa (využití půdy a emise CO2). Změna využívání půdy Změna povrchu mokřadů. Degradace půdy: Čistá primární produkce a efektivní využití dešťové vody. Znečištění půdy Intenzita využívání lesních zdrojů. Transformace lesních oblastí a degradace lesů. 	<ul style="list-style-type: none"> ED1: Zamýšlená opatření k zabezpečení ochrany (nebo obnovy) populací ohrožených druhů. ED2: Očekávaná změna v diverzitě druhů před a po intervenci. ED3: Plocha půdy (v procentech), které bude udělen nějaký stupeň ochrany v rámci projektu. ED4: Půda, jejíž forma využití bude přeměněna v důsledku projektu. ED5: Znečištěná půda, která bude rehabilitována v rámci projektu. ED6: Půda potenciálně znečištěná aktivitami projektu. ED7: Počet a typ nástrojů, které zaručí účinné využití lesa a půdy a zastaví odlesnění. ED8/NCI692: Celkový počet a druh vysazených a ošetřených dřevin. ED9: Plocha půdy, která bude zalesněna a její očekávaná sekvestrační kapacita. ED10: Plocha lesních oblastí, které budou rehabilitovány nebo chráněny. ED11: Počet a typ zavedených opatření ke snižování odlesňování. ED12: Potenciální dlouhodobý přírůstek/úbytek zalesněné plochy přímo či nepřímo způsobený projektem. ED13: Očekávaná míra využívání lokálních zdrojů a technologií v rámci projektu. 	<ul style="list-style-type: none"> NCI711: Plocha revitalizovaných území. NCI712: Plocha odstraněných starých ekologických zátěží. NCI713: Počet projektů zaměřených na odstraňování starých ekologických zátěží. NCI682: Zalesňování nezemědělské půdy. NCI683: Počet opatření zaměřených na prevenci sesuvů a skalních řícení, monitorování geofaktorů a následků hornické činnosti a hodnocení neobnovitelných přírodních zdrojů včetně zdrojů podzemních vod. NCI687: Celková plocha, na které byla realizována opatření pro podporu biodiverzity. NCI688: Počet způchodněných migračních překážek pro živočichy. NCI689: Počet území pověřených obcí III. stupně se zajištěnou péčí o handicapované živočichy. NCI693: Celková délka zakládaného a regenerovaného stromořadí. NCI696: Podíl evropsky významných lokalit, které jsou připraveny k vyhlášení jako ZCHÚ či ke smluvní nebo základní ochraně, z celkového počtu českých evropsky významných lokalit zařazených do evropského seznamu. NCI697: Počet evropsky významných lokalit, které jsou připraveny k

		<p>na životní prostředí závisí na rozsahu, druhu a intenzitě zemědělství, jakož i na agroekologických a fyzikálních faktorech, klimatu a počasí. Zemědělství může vést ke zhoršení kvality půdy, vody i ovzduší. Stejně tak ke ztrátě přirozených habitatů a biodiverzity.</p>		<ul style="list-style-type: none">ED14: Míra, v níž může dojít ke změně environmentálních parametrů v intervenční oblasti.	<p>vyhlášení jako ZCHÚ či ke smluvní nebo základní ochraně.</p> <ul style="list-style-type: none">NCI698: Rozloha evropsky významných lokalit, které jsou připraveny k vyhlášení jako ZCHÚ či ke smluvní nebo základní ochraně.
--	--	--	--	--	---

2.2 ZÁZNAMOVÝ ARCH

Interaktivní záznamový arch poskytovaný ve formátu MS Excel je hlavním nástrojem metodiky při hodnocení jednotlivých projektů. Zahrnuje všechny subdimenze spolu s nabídkou relevantních indikátorů dle NČI a kritérií hodnocení vlivu projektu (viz Obr. 2).

Obr. 2: Příklad záznamového archu indikátorů dle NČI a kritérií hodnocení vlivu projektu

Stupeň relevance*	Použité indikátory / kritéria**		Potenciální vliv		Komentáře
	RELEVANTNÍ INDIKÁTORY DLE NČI	DALŠÍ KRITÉRIA HODNOCENÍ Vlivu PROJEKTU	Zlepšení 5 = velké, 0 = žádné	Zhoršení 0 = žádné, -5 = velké	
1. ENVIRONMENTÁLNÍ DOPADY 1.1 Biodiverzita, krajina, půda, lesy a podzemní vody					
	Jiný, uveďte vlastní indikátor	Jiné, uveďte vlastní kritérium			
	Jiný, uveďte vlastní indikátor	Jiné, uveďte vlastní kritérium			
		Celkem za subdimenzi 1.1	0	0	
		Průměrné hodnocení			

* Ohodnoťte stupeň relevance projektu v rámci subdimenze
** Z rozvíracího seznamu vyberte indikátory a kritéria použitá k hodnocení subdimenze
Pozn.: NČI = Národní číselník indikátorů

Záznamový arch provádí výpočet na základě **vah**, kde se průměrná hodnocení za jednotlivé indikátory váží podle zvolené míry relevance dané subdimenze. Výsledný průměr se buď ponechá stejný, nebo se zvýší, pokud je míra relevance vyšší (označeno číslem 10), nebo se naopak sníží, je-li míra relevance nižší. Upravená hodnota průměru se odráží na posledním listu, který obsahuje grafické shrnutí výsledku hodnocení.

Záznamový arch dále zahrnuje oddíl procesních a kontextových ukazatelů (viz Obr. 3). Ten poskytuje cenné informace o procesu plánování projektu a o předpokládaném způsobu jeho realizace s ohledem na udržitelný rozvoj a širší kontext. Proto by tento oddíl měl být hodnocen **před** začátkem hodnocení očekávaných výsledků projektu.

Obr. 3: Ukázka záznamu procesních a kontextových ukazatelů

UDRŽITELNÝ ROZVOJ			
	Oblast hodnocení	Hodnocení**	Komentáře
URT	Tematické zaměření projektu bude mít vliv na oblast udržitelného rozvoje.		
EDP1	Potenciálně negativní dopady realizace projektu na životní prostředí mohou být včas identifikovány a odstraněny nebo alespoň zmírněny.		
EDP2	Odpad vzniklý v rámci realizace projektu bude zlikvidován v souladu s platnými bezpečnostními a environmentálními předpisy.		
EDP3	Hodnocení životního cyklu projektu bude provedeno s důrazem na udržitelnost projektu a využívaných zdrojů.		
EDP4	Během realizace projektu budou uplatněny BAT (Best available technique = nejlepší dostupná technologie) vedoucí ke snížení uhlíkové stopy a dalších negativních účinků projektu na životní prostředí.		
EDP5	Plánované metody nebo technologie jsou z environmentálního hlediska udržitelné.		
EGC1	V oblasti, v rámci které bude projekt realizován, jsou zavedeny příslušně environmentální strategie, plány, služby a/nebo technologie (např. plán odpadového hospodářství, EMAS, ISO 14000, apod.).		
SIP1	Projekt zohledňuje práva dotčených stran, a zejména těch, které patří k minoritním či vyloučeným skupinám.		

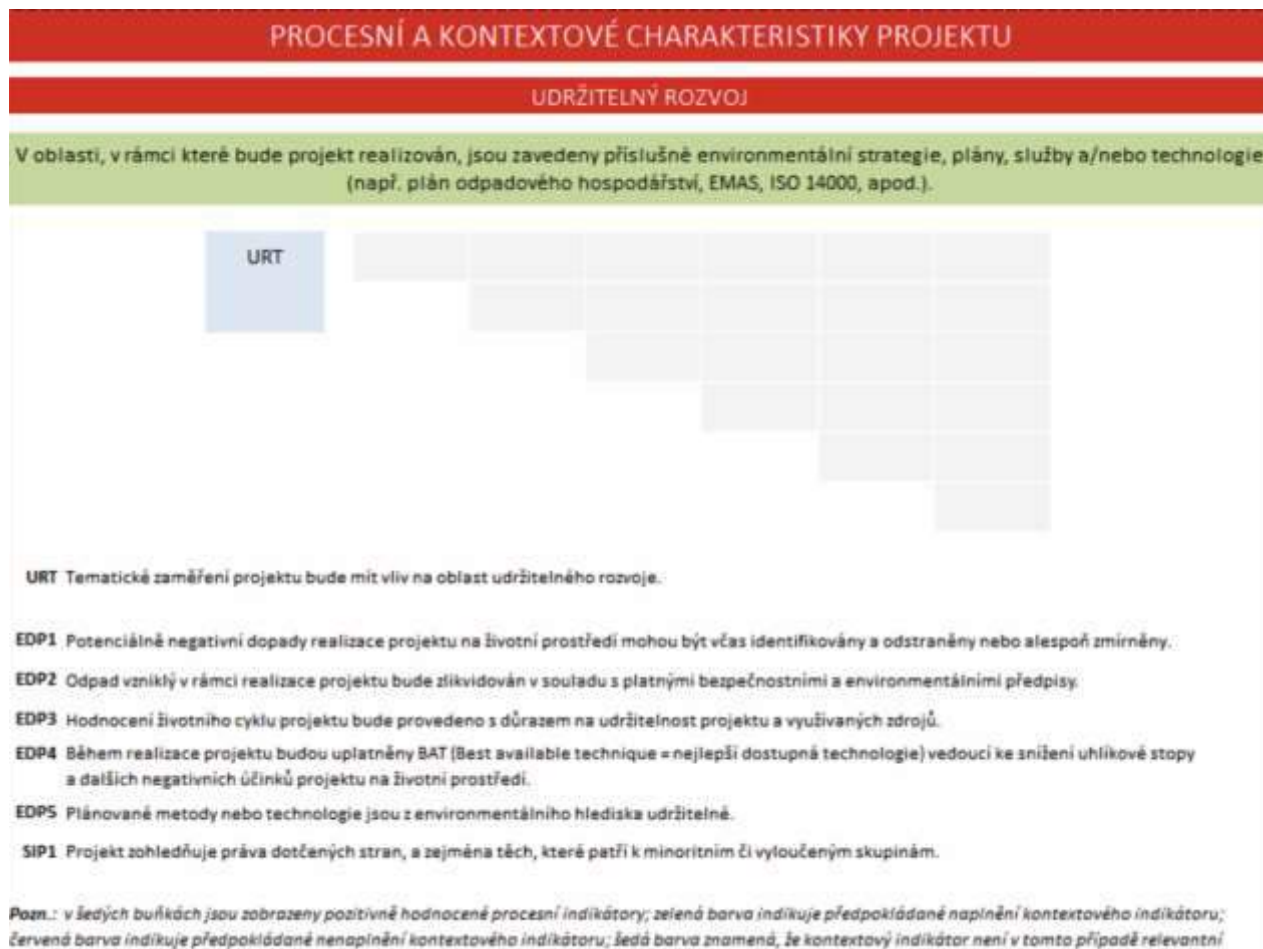
Pozn.: URT – udržitelný rozvoj (tematické zaměření), EDP – environmentální dopady (procesní indikátory), EGC – řádná správa udržitelného rozvoje (kontextový indikátor), SIP – sociální inkluze (procesní indikátor)

** Odpověď vyberte z rozvíracího seznamu. V případě, že kontextový indikátor není relevantní, buňku nevyplňujte.

Záznamový arch po zadání hodnot indikátorů a procesních a kontextových kritérií vygeneruje grafický souhrn hodnocení celého projektu (viz Obr. 4 a Obr. 6).

Obr. 4: Příklad shrnutí procesních a kontextových charakteristik

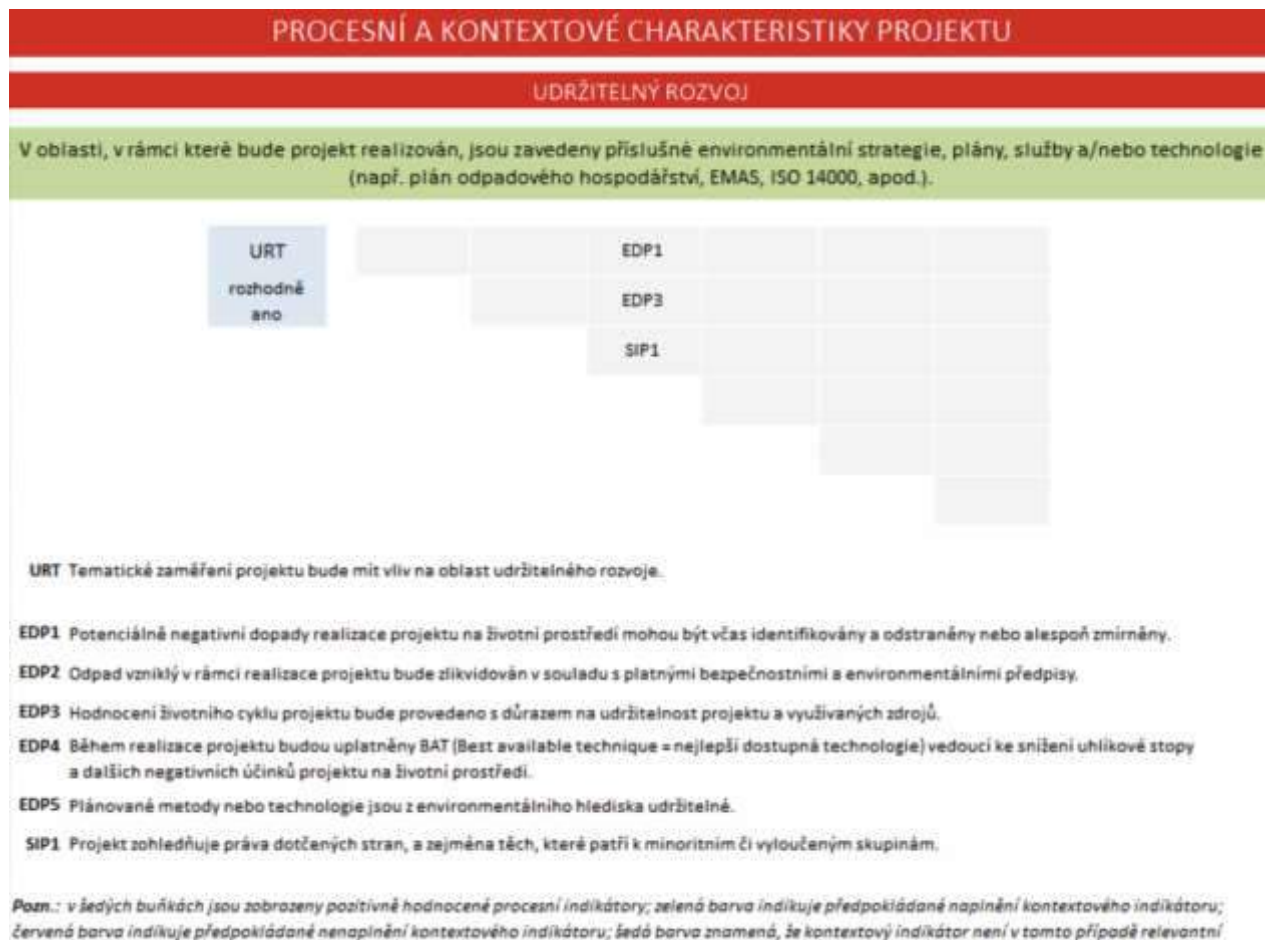

Horní část grafického znázornění (Obr. 4) představuje hodnocení procesních a kontextových ukazatelů. Platnost kontextového indikátoru je vyznačena červenou, zelenou nebo šedou barvou. Zelená barva znamená, že je kontextový ukazatel splněn. V odpovídajícím archu vyplněném hodnotitelem je v takovém případě vyznačen odpověď „ano“. Červená barva značí, že kontextový ukazatel pro daný projekt neplatí a šedá barva znamená, že kontextový ukazatel není pro posuzovaný projekt relevantní. Tento rámeček se vybarví automaticky vždy, když hodnotitel zadá odpověď pro daný kontextový ukazatel na odpovídajícím listu záznamového archu. Naproti tomu splnění procesních ukazatelů je vyznačeno šedými rámečky pod kontextovým ukazatelem. Každý procesní ukazatel, který je označen jako splněný, se objeví v grafickém shrnutí spolu se svým kódem (např. EDP1, EDP3, SIP1 atd.). Přesná a úplná formulace daného ukazatele je uvedena pod tabulkou (viz Obr. 5).

Pozor: v šedých rámečcích pod kontextovými ukazateli se zobrazí pouze ukazatele označené jako splněné. Kromě toho je ještě modré pole vlevo od procesních ukazatelů, které indikuje, že se hodnocený projekt na udržitelný rozvoj tematicky zaměřuje (Obr. 5).

Obr. 5: Příklad splnění procesních a tematických ukazatelů

Dolní část grafického shrnutí (Obr. 6) označuje míru relevance každé subdimenze s ohledem k hodnocenému projektu. Uvádí tedy, do jaké míry projekt danou subdimenzi ovlivňuje, a indikuje tak pravděpodobnost dosažení hodnotitelných efektů v dané oblasti. Míra relevance je znázorněna v šedých rámečcích v horním řádku grafu. Platí, že čím vyšší číslo a čím tmavší odstín, tím vyšší míra relevance konkrétní subdimenze. Sloupce pod vyznačením relevance znázorňují nejdůležitější část metodiky – očekávané pozitivní a negativní efekty projektu na udržitelný rozvoj.

Data pro každou subdimenzi jsou uvedena ve sloupcích počínaje mírou relevance na horním řádku až po záznam pozitivních a negativních efektů v barevně odlišených sloupcích níže. Míra relevance projektu pro danou subdimenzi je vyznačena v šedém rámečku, kde čím vyšší míra relevance (vyznačená číslem od 1 = zcela irelevantní do 10 = velmi relevantní), tím tmavší odstín šedé.

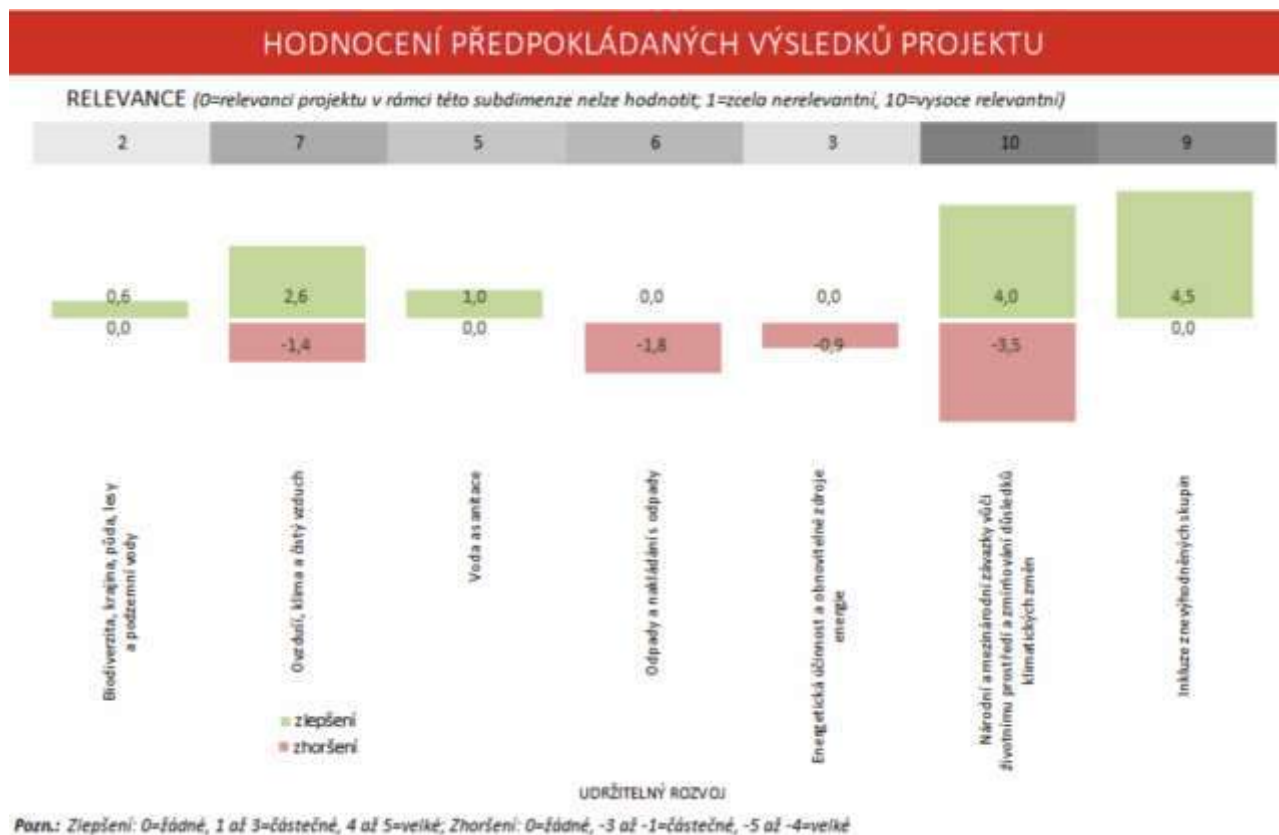
Sloupec pod rámečkem ukazuje pozitivní nebo negativní efekty zaznamenané v rámci hodnocení, vyplývající ze zprůměrovaného bodového hodnocení každého ze zvolených indikátorů a kritérií vážené podle míry své relevance. Pro každou subdimenzi je vypočteno vlastní průměrné hodnocení na základě hodnot přiřazených odpovídajícím indikátorům.

Pokud má projekt na danou subdimenzi kladný vliv, bude sloupec zbarvený zeleně, bude směřovat vzhůru a bude vyznačovat sílu kladného vlivu na stupnici od 5 = vysoce pozitivní vliv do 0 = žádný pozitivní vliv. V případě negativního vlivu bude sloupec zbarvený červeně, bude směřovat dolů a bude vyznačovat sílu negativního dopadu. V některých případech může dojít současně k pozitivním i negativním vlivům; zobrazí se proto oba sloupce. Z jejich velikosti a uvedených hodnot lze odečíst, zda převažuje pozitivní nebo negativní efekt a nakolik jsou tyto efekty významné.

Projekt „System dlouhodobých priorit udržitelného rozvoje ve státní správě“, reg. č.: CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/0002185 je realizován s finanční podporou Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost.

Obr. 6: Příklad evaluačního shrnutí – předpokládané výsledky

2.2.1 CHARAKTERISTIKY HODNOCENĚHO PROJEKTU

Následující oddíl poskytuje stručný popis každé z položek zařazených na listu charakteristik projektu v záznamovém archu.

1.1 Plánovaná dostupnost výsledků projektu

Tato položka odpovídá na otázku, zda bude možné hodnotit výsledky projektu, tj. zda projekt dosáhne fáze, kdy bude produkovat zaznamatelné výsledky. Budou k dispozici údaje pro vyhodnocení výsledků?

1.2 Předpokládaný vztah k jiným projektům

Je projekt pokračováním jiného podobně koncipovaného projektu podpořeného v minulosti? Jde o pilotní provedení, po kterém budou následovat další podobné projekty? Zohlednění tohoto aspektu může mít dopad na způsob hodnocení a na snahu oddělit efekty připadající na každý jednotlivý projekt.

1.3 Relevantní kontext

Je daný projekt jediný svého druhu v daném místě nebo odvětví? Je posuzovaný projekt součástí širší strategie, která je uskutečňována několika samostatnými projekty?

1.4 Projekt má potenciálně pozitivní vliv na implementaci nebo výsledky jiného projektu

Bude mít daný projekt pozitivní vliv na další podobné projekty, např. formou sdílení poučení, rozvoje kontaktů s lokálními partnery či způsobem přípravy podmínek pro realizaci dalších projektů? Jak se pozitivní výsledek projektu reálně projeví?

1.5 Projekt má potenciálně negativní vliv na implementaci nebo výsledky jiného projektu

Bude mít daný projekt negativní vliv na další podobné projekty, např. vzájemným vyrušením dosažených výsledků, rozdělením nebo snížením výsledného efektu kvůli nesourodým zdrojům, protichůdnému postupu či nedostatku koordinace? Jak se negativní výsledek projektu reálně projeví?

2.2.2 PROCESNÍ A KONTEXTOVÉ UKAZATELE

Následující oddíl poskytuje stručný popis každé z položek zařazených na listu procesních a kontextových ukazatelů v záznamovém archu. Tyto ukazatele by měly přispět k popisu projektu a poskytnout jeho kontext. Úloha těchto ukazatelů je doplňková; cílem je pomoci vysvětlit odhadované efekty projektu na udržitelný rozvoj.

Důležité je, že i když jsou tyto otázky považovány za doplňující, mohou se stát klíčovou částí evaluace udržitelného rozvoje v případě projektů, u nichž je nízká pravděpodobnost dosažení očekávaných efektů.

Každá položka se hodnotí na čtyřbodové stupnici: *rozhodně ano*, *spíše ano*, *spíše ne*, *rozhodně ne*. Míru naplnění každé z nich musí hodnotitel posoudit na základě dostupných údajů a informací. Popis každé položky vychází z ideálního stavu, kdy daný ukazatel byl splněn *do velké míry*. Je na hodnotiteli, zda kritérium bylo splněno plně, částečně, minimálně nebo vůbec. Uvedené popisy jsou dále uspořádány podle jednotlivých dimenzí; pod každým tématem jsou odlišně od záznamového archu uvedeny nejprve procesní položky, a pak položky kontextové. Všechny položky by měly být posouzeny podle nejlepších možností hodnotitele. Může se však stát, že některé položky nebudou pro hodnocení projektu relevantní. V takovém případě je třeba ponechat sloupec prázdný a uvést vysvětlení v poznámce.

URT Tematické zaměření projektu bude mít vliv na oblast udržitelného rozvoje.

Zvolte možnost *rozhodně ano*, spadá-li projekt do oblasti životního prostředí, tj. jeho hlavním tematickým zaměřením je propagovat/podporovat udržitelný rozvoj anebo obnovu ekologicky poškozených oblastí.

EDP1 Potenciálně negativní dopady realizace projektu na životní prostředí mohou být včas identifikovány a odstraněny nebo alespoň zmírněny.

Zvolte *rozhodně ano*, existuje-li evidence o tom, že osoby odpovědné za přípravu projektu řádně zvážily jeho potenciálně negativní vliv na životní prostředí. Zvolte *rozhodně ano* také v těch případech, kdy negativní vlivy sice byly zjištěny, současně však byla navržena vhodná opatření k jejich prevenci či minimalizaci. Pozor: potenciálně negativní dopady nemusejí být na první pohled zřejmé nebo předvídatelné; je proto vhodné přiložit evidenci o jejich řádném zvážení, analýze či konzultacích.

EDP2 Odpad vzniklý v rámci realizace projektu bude zlikvidován v souladu s platnými bezpečnostními a environmentálními předpisy.

Není neobvyklé, že by služby nebo zboží vznikající v rámci projektu, případně instalovaná zařízení a zaváděné procesy produkovaly dodatečný odpad, jehož vznik a odstranění by nebyl v návrhu projektu vyřešen. Případný nárůst objemu odpadu může být ospravedlnitelný přínosem navrhovaných služeb či produktů, musí však být přijata vhodná strategie zahrnující bezpečné odstranění vyprodukovaného odpadu. Zvolte *rozhodně ano*, existuje-li evidence o tom, že odpad bude likvidován v souladu s platnými standardy bezpečnosti a ochrany životního prostředí. Nebude-li v rámci projektu žádný odpad vznikat, ponechte příslušný sloupec prázdný a v poznámkách vysvětlete, že tato položka není relevantní.

EDP3 Hodnocení životního cyklu projektu bude provedeno s důrazem na udržitelnost projektu a využívaných zdrojů.

Posouzení životního cyklu je metoda posuzování environmentálních dopadů spojených se všemi fázemi existence produktu od těžby primárních surovin, přes zpracování použitých materiálů, vlastní výrobu, distribuci, používání, opravy a údržbu až po jeho likvidaci nebo recyklaci. Všechny aspekty navrhovaného projektu, produkty a jejich efekty je nutné posuzovat v této dlouhodobé perspektivě. Zvolte *rozhodně ano*, máte-li doklady o tom, že tyto otázky byly při přípravě projektu vzaty v úvahu a byly zapracovány do jeho návrhu projektu.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad vlády České republiky

EDP4 Během realizace projektu budou uplatněny BAT (Best available technique = nejlepší dostupná technologie) vedoucí ke snížení uhlíkové stopy a dalších negativních účinků projektu na životní prostředí.

Zvolte *rozhodně ano*, jsou-li doklady o tom, že budou v přiměřené míře uplatněny strategie a prostředky k omezení uhlíkové stopy či jiných negativních environmentálních vlivů vzniklých v průběhu realizace navrhovaného projektu.

EDP5 Plánované metody nebo technologie jsou z environmentálního hlediska udržitelné.

Zvolte *rozhodně ano*, jsou-li dostatečné doklady o tom, že všechny postupy a technologie použité při realizaci projektu budou environmentálně udržitelné.

EGC1 V oblasti, v rámci které bude projekt realizován, jsou zavedeny příslušné environmentální strategie, plány, služby a/nebo technologie (např. plán odpadového hospodářství, EMAS, ISO 14000, apod.).

Zvolte *rozhodně ano*, jsou-li dostatečné doklady o tom, že budou zavedeny příslušné environmentální strategie, plány, služby či technologie (např. plán odpadového hospodářství, infrastruktura pro dodávku nezávadné pitné vody) bez ohledu na aktivity v rámci navrhovaného projektu.

SIP1 Projekt zohledňuje práva zainteresovaných stran.

Zvolte *rozhodně ano*, pokud projekt zohledňuje práva minoritních či vyloučených skupin.

2.2.3 INDIKÁTORY NČI A KRITÉRIA HODNOCENÍ

Indikátory dle NČI a kritéria hodnocení ke každé subdimenzi se v záznamovém archu vkládají do stejné tabulky. **Každý z indikátorů** je nutno posuzovat z hlediska pozitivního i negativního efektu a hodnotitel proto musí zadávat hodnoty do obou sloupců. Kromě případů, kdy projekt ve stejné oblasti vyvolává zároveň zlepšení i zhoršení, bude jedna z hodnot nulová.

Desetibodová stupnice, na níž se každý ukazatel hodnotí, je rozdělena na dvě části: potenciálně pozitivní vliv od 5 (velmi pozitivní) do 0 (žádný pozitivní vliv) a potenciálně negativní vliv od 0 (žádný negativní vliv) do 5 (velmi negativní) – viz Obr. 7.

Obr. 7: Stupnice pro hodnocení potenciálního vlivu

Použité indikátory / kritéria**		Potenciální vliv		Komentáře
RELEVANTNÍ INDIKÁTORY DLE NČI	DALŠÍ KRITÉRIA HODNOCENÍ Vlivu PROJEKTU	Zlepšení 5 = velké, 0 = žádné	Zhoršení 0 = žádné, -5 = velké	
		5 4 3 2 1 0	Vyberte hodnotu odrážející stupeň zlepšení.	
Použité indikátory / kritéria**		Potenciální vliv		Komentáře
RELEVANTNÍ INDIKÁTORY DLE NČI	DALŠÍ KRITÉRIA HODNOCENÍ Vlivu PROJEKTU	Zlepšení 5 = velké, 0 = žádné	Zhoršení 0 = žádné, -5 = velké	
			0 -1 -2 -3 -4 -5	Vyberte hodnotu odrážející stupeň zhoršení.

Pozor: všechny subdimenze jsou v záznamovém archu uvedeny na stejném listu, nezapomeňte proto dojít až dolů a vložit hodnoty za všechny položky!

2.3 PROPOJENÍ ZÁZNAMOVÉHO ARCHU S MATICÍ

Maticе je komplexním přehledem obsahu metodiky. Problematika udržitelného rozvoje se člení na jednotlivé dimenze a subdimenze a matice poskytuje vysvětlení každé položky, popisuje přiřazená kritéria a navrhuje vhodné indikátory hodnocení každé jednotlivé dimenze. Matice je tedy zdrojovým dokumentem, který poskytuje přehled kritérií a indikátorů pro vyplnění záznamového archu.

Jakmile hodnotitel dosáhne druhé fáze procesu hodnocení, v níž by se měly hodnotit předpokládané výsledky, zkontroluje v matici listy s ukazateli pro jednotlivé subdimenze. Po důkladném zvážení povahy hodnoceného projektu zvolí odpovídající indikátory pro každou subdimenzi (obvykle alespoň 2–3) a zadá je do záznamového archu (viz Obr. 8).

Obr. 8: Volba indikátorů a jejich přenos z matice do záznamového archu

1. krok Volba indikátorů v matici

KRITÉRIA HODNOCENÍ PŘÍNOSU PROJEKTU	RELEVANTNÍ INDIKÁTORY Z NČIA
<ul style="list-style-type: none"> ED1: Zamýšlená opatření k zabezpečení ochrany (nebo obnovy) populací ohrožených druhů. ED2: Očekávaná změna v diverzitě druhů před a po intervenci. ED3: Plocha půdy (v procentech), které bude udělen nějaký stupeň ochrany v rámci projektu. ED4: Půda, jejíž forma využití bude přeměněna v důsledku projektu. ED5: Znečištěná půda, která bude rehabilitována v rámci projektu. ED6: Půda potencionálně znečištěná aktivitami projektu. ED7: Počet a typ nástrojů, které zaručí účinné využití lesa a půdy a zastaví odlesnění. ED8/NCI692: Celkový počet a druh vysazených a ošetřených dřevin. ED9: Plocha půdy, která bude zalesněna a její očekávaná sekvestrační kapacita. ED10: Plocha lesních oblastí, které budou rehabilitovány nebo chráněny. ED11: Počet a typ zavedených opatření ke snížení odlesňování. 	<ul style="list-style-type: none"> NCI711: Plocha revitalizovaných území. NCI712: Plocha odstraněných starých ekologických zátěží. NCI713: Počet projektů zaměřených na odstraňování starých ekologických zátěží. NCI682: Zalesňování nezemědělské půdy. NCI683: Počet opatření zaměřených na prevenci sesuvů a skalních řícení, monitorování geofaktorů a následků hornické činnosti a hodnocení neobnovitelných přírodních zdrojů včetně zdrojů podzemních vod. NCI687: Celková plocha, na které byla realizována opatření pro podporu biodiverzity. NCI688: Počet zprůchodněných migračních překážek pro živočichy. NCI689: Počet území pověřených obcí III. stupně se zajištěnou péčí o handicapované živočichy. NCI693: Celková délka zakládaného a regenerovaného stromořadí. NCI696: Podíl evropsky významných lokalit, které jsou připraveny k vyhlášení jako ZCHÚ či ke smluvní nebo základní ochraně, z celkového počtu českých evropsky významných lokalit zařazených do evropského seznamu.

2. krok Zadání zvolených indikátorů do odpovídajících tabulek záznamového archu volbou z předpřipravených rolovacích nabídek

Stupeň relevance*	Použité indikátory / kritéria**		Potenciální vliv	
	RELEVANTNÍ INDIKÁTORY DLE NČIA	DALŠÍ KRITÉRIA HODNOCENÍ VLIVU PROJEKTU	Zlepšení 5 = velké, 0 = žádné	Zhoršení 0 = žádné, -5 = velké
		Vyberte indikátor 1, na kterém je založeno hodnocení této subdimenze.		
	<ul style="list-style-type: none"> NCI711: Plocha revitalizovaných území NCI712: Plocha odstraněných starých ekologických zátěží NCI713: Počet projektů zaměřených na odstraňování starých ekologických zátěží NCI682: Zalesňování nezemědělské půdy NCI683: Počet opatření zaměřených na prevenci sesuvů ; NCI687: Celková plocha, na které byla realizována opatření pro podporu biodiverzity NCI688: Počet zprůchodněných migračních překážek pro živočichy NCI689: Počet území pověřených obcí III. stupně se zajištěnou péčí o handicapované živočichy 			

HODNOTÍCÍ OTÁZKY

Matice (ani metodika jako celek) nepředpokládá vlastní hodnotící otázky týkající se jednotlivých subdimenzí. Jako vodítko však mohou posloužit kritéria pro posuzování přiřazená jednotlivým subdimenzím, která lze snadno transformovat na hodnotící otázky.

Příklad:

Horizontální princip: Udržitelný rozvoj

Dimenze: 1. Environmentální dopady

Subdimenze: 1.2 Ověduší, klima a čistý vzduch

Kritérium pro posuzování: Snížení skleníkových emisí (CO₂) z dopravy.

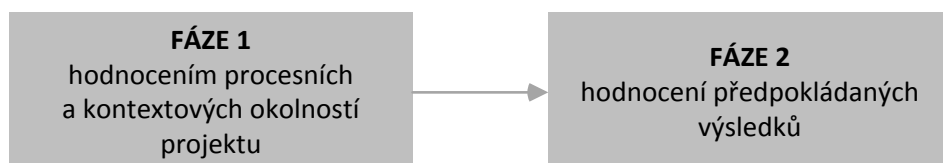
Možná formulace hodnotící otázky: Do jaké míry projekt přispěje ke snížení skleníkových emisí (CO₂) z dopravy?

3. POSTUP HODNOCENÍ

Schéma na Obr. 9 informuje o posloupnosti hlavních kroků hodnocení. První fáze představuje hodnocení procesních a kontextových okolností projektu s cílem popsat prostředí, v němž bude projekt realizován. Předpokládá se, že hlavním zdrojem informací v této fázi bude projektová dokumentace a další relevantní materiály, jako např. strategické dokumenty, statistická data apod. Druhá fáze se zaměřuje na hodnocení předpokládaných efektů. Měla by začít souhrnem dostupných informací, na jejichž základě budou zvolena vhodná kritéria a indikátory.

Obr. 9: Procesní tok hodnocení

3.1 POSTUP PODLE METODIKY V deseti KROCÍCH

1. Důkladně se seznámte se s obsahem hodnoceného projektu.
2. Otevřete záznamový arch a zadejte odpovědi k procesním a kontextovým ukazatelům (List „PROCES A KONTEXT“).
3. Označte všechny procesní či kontextové ukazatele, které nebylo možno vyhodnotit „od stolu“ v rámci první fáze posuzování.
4. Otevřete matici ukazatelů a zkontrolujte jednotlivé dimenze a subdimenze společně s jejich popisy a kritérii pro posuzování.
5. Zvolte **alespoň jeden indikátor (optimálně však 2–3) pro předpokládané výsledky za každou subdimenzi** (metodika pracuje s celkem sedmi subdimenzemi). **Nezapomeňte zohlednit potenciálně negativní dopady** projektu a zahrnout ukazatele, které budou tyto vlivy reflektovat.
6. Vraťte se do záznamového archu a vyplňte tabulky pro jednotlivé subdimenze.
 - U každé subdimenze uveďte míru relevance pro hodnocený projekt na stupnici od 1=nijak relevantní do 10=velmi vysoce relevantní. Hodnotu relevance lze zvolit z rozbalovací nabídky.
 - Na pravé straně zvolte z rozbalovací nabídky příslušné indikátory a kritéria, která jste zvolili v předchozím kroku. **Na každý řádek** vkládejte vždy **pouze jeden** indikátor či kritérium.
 - V případě, že přidáte vlastní kritéria, která nejsou v matici uvedena, vepište je do označených polí na konci tabulky pro danou subdimenzi.
 - Jsou-li pro některé indikátory k dispozici konkrétní data, zadejte do sloupců „Potenciální vliv“ příslušnou hodnotu předpokládaného pozitivního či negativního efektu. Mějte na paměti, že v jedné oblasti je možné zadat současně pozitivní i negativní efekty (např. zlepšení situace jedné zainteresované strany při zhoršení situace jiné ze stran).
 - Uveďte hodnotu předpokládaného pozitivního či negativního efektu pro každý ukazatel, i kdyby měla být nulová („0“).
7. Shromážděte další relevantní data pro zbylé oblasti a proveďte jejich analýzu.

8. Vraťte se do záznamového archu a vložte do něj hodnoty pozitivních a negativních efektů pro jednotlivé indikátory a v případě potřeby upravte již zadané hodnoty na základě nově získaných dat. Takováto korekce procesních a kontextových ukazatelů není chybou, naopak je v mnoha případech žádoucí.
9. Zkontrolujte grafické shrnutí provedeného hodnocení na prvním listu záznamového archu. Odráží věrně předpokládané dopady projektu na udržitelný rozvoj?
10. Překopírujte grafický souhrn do hodnotící zprávy a do příloh vložte případné další části záznamového archu.

Poznámka

Vzhledem k tomu, že žádný projekt se stejnou měrou nezaměřuje na všechny dimenze udržitelného rozvoje v úplnosti, v každém hodnocení se pravděpodobně vyskytnou subdimenze, které budou méně relevantní než jiné. Hodnotitelé by měli usilovat o to, aby se každému tématu věnovali co nejkomplexněji a vyhodnotili co nejvíce subdimenzí (vždy s uvedením míry relevance).

Za výjimečných okolností mohou být některé dimenze považovány za nevyhodnotitelné, například subdimenze tématu Environmentální dopady *1.1 Počet realizovaných opatření v souvislosti s omezováním rizika povodní* se může jevit jako irelevantní u projektů zaměřených na budování infrastruktury. Pokud by však daná infrastruktura byla zajišťována v záplavových oblastech, stala by se tato subdimenze relevantní, a bylo by vhodné daný projekt vyhodnotit i z hlediska této subdimenze.